

IZ GLAZBENE PROŠLOSTI

Doprinos Krste Odaka duhovnoj glazbi

Rozina Palić-Jelavić, Zagreb

Na Institutu za crkvenu glazbu održan je 12. XII 1988. okrugli stol u povodu 100. obljetnice rođenja K. Odaka. Ovdje donosimo uvodnu riječ dr. L. Zupanovića i referat R. Palić-Jelavić.

Cijenjeni prisutni,

Sastali smo se danas da bismo na ovom Okruglom stolu posvetili nekoliko trenutaka istaknutom hrvatskom skladatelju KRSTI ODAKU o stotoj obljetnici njegova rođenja. To više, što u njegovu opusu svoj dio nalazi i nemali broj djela duhovne sadržajnosti.

Prije nego o tome bude rečeno nešto više, dopustite mi da ukratko izložim osnovne podatke o skladateljevom životu i djelu.

Odak je bio sudionik triju presudnih razdoblja hrvatske društveno-političke stvarnosti: austrougarskog, Kraljevine SHS / Jugoslavije i ratnog te našeg današnjeg razdoblja. U prvom je razdoblju to iznosilo 30 1/2, u drugom 26 1/2 a u trećem 20 1/2 godina protagonistova života. Svako od tih razdoblja ostavljalo je pečat na Odakovu ljudsku i stvaralačku osobnost, i u svakom od njih Odak je rastao kao čovjek i umjetnik.

Zanimljivo je usporediti broj godina što ih je Odak proživio u svakom od tih razdoblja: taj broj je u postupnom smanjivanju te je proporcionalno obratan od Odakova rasta od rodnog Siverića preko Münchena do Otoka (kod Sinja) u prvom, od Praga do skladateljskih afirmacija u domovini i inozemstvu u drugom, od mješovitog zbora *Razgovor sa četom do III. simfonije* i *V. gudačkog kvarteta* u trećem razdoblju.

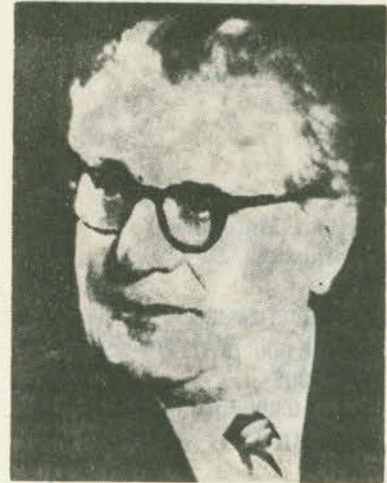
Ziveći u svakom od tih razdoblja primjereno svom ljudskom habitusu, Odak je ostavljao bogate plodove svog predanog rada prvenstveno kao skladatelj, potom kao pedagog te kao autor stanovitog broja tekstova o glazbi. Djelovao je, dakle, na tri područja čime je dokazivao širinu svoje glazbeničke naobrazbe i svog općeg kulturnog dijapazona.

Rođen u Siveriću, nedaleko Drniša 20. 03. 1888. godine, Odak se školovao u Sinju, Sibeniku i Makarskoj, otkrivajući svoj smisao za glazbu radom s Ivanom Ocvirkom, a onda s Matijašom Melicharom. Otišavši potom na teološke studije u München, istodobno je studirao kod uvaženog njemačkog glazbenika Patera Hartmanna. Nakon povratka u domovinu (1913), te djelovanja kao duhovno lice u Sinju i obližnjem Otoku, on 1919. napušta svoje dosadašnje zvanje i odlazi na konačni studij glazbe u Prag u klasu istaknutog češkoga skladatelja Vitězslava Nováka. Nakon tri godine kao diplomirani skladatelj doživljava svoj prvi umjetnički uspjeh na apsolventskom koncertu kad njegova *Sonata za violinu i klavir* dobija prvu nagradu. Potom se vraća u domovinu, u Zagreb, i postaje profesor na (današnjoj) Muzičkoj akademiji u kojoj djeluje do umirovljenja 1961., predavajući teoretske predmete i kompoziciju. Umro je 04. 11. 1965. te je pokopan na Mirogoju.

Te, u osnovi, suhoparne podatke osmišljava Odakov još uvijek parcijalno proučen, a bibliografski samo okvirno fiksiran skladateljski opus koji se zasad može iskazati brojem »oko 230« različitih naslova. Sagleda

li se taj opus u njegovoj cjelovitosti, izlazi da je u nje-mu od Münchenske faze do zadnjeg djela u skicama (to je trebao biti *Koncert za klavir i ork.*) prisutna, u biti, evoluirajuća putanja. Linija joj je, međutim, oscilirajuća: najprije je do zorskog *Madrigala* (1929) uspinjajuća, potom je valovito ravna da bi u posljednjem desetljeću autorova života ponovnim uspinjanjem dosegla vrhunac *III. simfonijom* i *V. gudačkim kvartetom*.

Taj opus, u biti, je dvoizričajan: djela su ostvorena ili u tzv. kozmopolitskom ili u tzv. nacionalnom stilu.

Krsto Odak

Međutim, u oba slučaja, očiti je jednaki autorov odnos prema tonskoj građi (bez obzira na njezino podrijetlo) i njegov postupak prema njoj za stvaralačkog čina, izlazi da je Odakov opus jednoobrazan. To dovodi do spoznaje o njegovu jedinstvu u raznolikosti, a time i do Odakova svrstavanja među one skladatelje koji su se jednako vješto, a izričajno suvremeno služili bilo kojom tonskom građom dajući joj uvijek pečat vlastite glazbeničke jednakosti i samosvojnosti.

Po djelima koja nam je kao reprezentativna ostavio u naslijeđe — a to su: *Sonata za violinu i klavir*, svih pet gudačkih kvarteta, dvije passacaglie, ciklus pjesama na tekstove Pere Ljubića, *Madrigal* i svih pet zorskih *Rapsodija*, *I. i III. simfonija*, *Tri psalma* te niz duhovnih skladbi na staroslavenske tekstove pa osebujna i neponovljiva »narodna opera« *Dorica pleše* — Odak bi raznomedijskim izvođenjima trebao aktivno i trajno biti prisutan u našoj svakodnevnicu. Bez obzira hoće li se to ispunjavati ili ne, on će u hrvatskoj glazbenoj kulturi trajati kao stvaralac koji je svojim skladbama, posebice onima prije spomenutim, uvelike pridonio glazbenoj afirmaciji svoje domovine kako unutar njenih granica tako i izvan njih.

Lovro ŽUPANOVIĆ

1. Razmišljanja o istaknutoj tematici doticat će samo manji, ali ne i manje značajan, dio cjelokupnog Odakovog vokalnog opusa: u prvom redu zbornske skladbe, a usput i djela duhovne sadržajnosti napisana za solo glas uz pratnju.

Dakako da su skladateljevu sklonost prema takvom, sadržajno specifičnom, glazbenom mediju uvjetovali, kako autorov senzibilitet i podrijetlo te prilike sredine iz koje je on potekao, tako i kasniji prilično značajni momenti vezani uz početke njegova školovanja i svećenički mu poziv do odlaska u Prag. Uz to, logičnim se čini i Odakovo stvaralačko sazrijevanje koje na početku očitovanja stavlja u prvi plan skladanje vokalnih skladbi (popjevaka i zborova), što je i inače bio obrazac koji je, u pravilu slijedila većina tadašnjih glazbenika. Malo je tko, međutim, obogatio domaće skladateljstvo duhovne sadržajnosti tako velikim brojem skladbi kao što je to učinio Odak, davši time ovom dijelu svog opusa značenje kontinuiranosti, a ne usputnosti ili trenutke zaokupljenosti njime.

2. Na ovom području Odak je napisao ova djela:

a) *za solo glas uz pratnju*

TRI PSALMA, op. 6 (1925)

AVE MARIA i EXAUDI DEUS, op. 20 (1934)

PSALAM br. 64, op. 29 (1934)

PO BLAGINJI TVOJI (ŽEDAN SAM SPA-SENJA) iz psalma 118.

b) *za zbor uz pratnju ili bez nje*

1. do odlaska u Prag

VENI DULCIS JESU, dvoglasni ženski zbor uz orgulje (1911)

U SLAVU SV. SRCA, mješoviti zbor a cappella (1911)

AVE MARIA, muški zbor a cappella (1912)

CHRISTUS FACTUS EST, muški zbor a cappella (1912)

LAUDATE DOMINUM, muški zbor a cappella (1913)

O SACRUM CONVIVIUM, mješoviti zbor a cappella (1913)

MISSA IN B-dur, dvoglasni muški zbor uz orgulje (1914)

2. nakon povratka iz Praga (navodimo značajnije radove)

muški zborovi a cappella

CHRISTUS FACTUS EST (1926)

SE JEREJ VELIKI (1929)

TEBE BOGA HVALIMO, op. 41 (1942)

PLANGE QUASI VIRGO (1945)

JERUSALEM SURGE (1945), te uz orgulje

HVALI DUŠE MOJA GOSPODA, op. 24 (1934)

SVRSI STOPI MOJE, op. 19 uz solo bas (1938?)

mješoviti zborovi

JEGDA SLAVNIJI UČENICI, op. 31, a cappella (1937)

GOSPODI VA POMOĆ MOJU, op. 19, a cappella

SVRSI STOPI MOJE, op. 19, uz solo bariton, alt i orgulje (1939)

STAROSLAVENSKA MISA br. 1, op. 12 uz orgulje odnosno orkestar (1928)

STAROSLAVENSKA MISA br. 2, op. 34, a cappella (1938)

Prema do sada poznatim podacima o zbornskim skladbama duhovne sadržajnosti Odak je na hrvatskom jeziku skladao 11, na latinskom 11 kraćih skladbi i jednu misu, a na staroslavenskom jeziku 11 djela (od toga 2 mise).

Ovome dodajmo i malo poznati podatak o scenskom oratoriju ANTIHRIST, za koji je Odak napisao libreto i koji je započeo skladati između 1924. i 1925. godine, ali je prekinuo rad na njemu te igrokaz ŽIVKOV BADNJAK — oba djela namijenjena glazbenoj sceni. Nominalno poznanstvo s prvim djelom ukazuje na Odakov pokušaj skladanja složenije vrste duhovne sadržajnosti, osmišljene i kao vjerojatni svojevrsni hommage Odakovom učitelju dr. Paulu (Patru) Hartmannu u godinama studija bogoslovije i glazbe u Münchenu.

3. Odakove skladbe duhovne sadržajnosti tipične su kako za vrijeme u kojem nastaju, tako i za skladateljevu osobnost koja se, iako slijedi suvremena evropska strujanja, čvrsto oslanja na tradicionalne uzore. Očito je, također, da se u slučaju skladbi duhovnog karaktera, zbog kretanja u skućenom prostoru, Odak ne upušta u radikalnije zahvate. To znači da je, primjerice, neprihvatanje pozicija atonaliteta i politonaliteta u njima posljedica njihove izvedbene namjene kao i zahtjeva i ukusa sredine iz koje Odak dolazi (praška škola) te one u kojoj će djelovati do kraja života, a koje su bile manje sklone radikalnim stilskim i tehničkim probojima.

Bilo iz praktičnih (izvedbenih) razloga, bilo zbog svog stilskog određenja, skladbe duhovnog karaktera Odak shvaća kao ostvarenja u kojima je jednostavnost temâ (motiva) i prožetost duhovnom osjećajnošću uvjetovanost bez koje se ne može. Oblikovanje dijelova u njima počiva na nekoliko tematskih materijala, pri čemu on polazi od pregleđne formalne i sadržajne cjeline.

4. Kao đaku praške škole — čiji je credo: nado-gradnja na tradiciju u koju se infiltrira moderno — Odaku je ubrzo postalo svojstveno prihvaćanje tradicionalnog i suvremenog, u sintezi koja uvijek ostavlja mogućnosti i za individualne nijanse. Sintezu u tom smislu vidimo između Odakova posizanja za starim tonalitetima (kao odraz antohtonog izraza temeljenog na narodnom melosu) i, istovremeno, rušenja tonaliteta centra slabljenjem funkcije tonaliteta, posebno upotrebom disonanci i kromatike u dijatonskim strukturama te naglim modulacijama u udaljene tonalitete.

5. Pokušamo li izdvojiti komponente glazbenog izraza Krste Odaka, dominantne u djelima duhovne sadržajnosti, treba reći da:

- Odak, kao vrstan poznavalac polifone tehnike, nastoji uspostaviti ravnotežu između polifonije i homofonije,
- pri tome je u skladbama naglašena linearnost kretanja, a epitet izrazitog melodičara koji je pridodan Krsti Odaku djelomično je istinit, jer skladateljeve melodije tek međusobno prožimajućim zvukom dobivaju pravo značenje,
- Odak, težeći ka jasnoći i preglednosti forme, čistoći tonalne koncepcije i arhaičnosti zvuka, gradi melodije uglavnom u okviru modalnog kolorita, čime je ostvarena sinteza između modernih nastojanja i ideala klasične glazbe, a obogaćivanje harmonije, kao posljedice kretanja horizontalnih linija, najviše se očituje u starim modusima s dodatnom kromatikom te u povremenom nekonvencionalnom i slobodnom poimanju tonaliteta.

Sâm je rekao: »Posebno naglašujem upoznavanje starih crkvenih tonaliteta, otkrivanje njihovih tajna i obogaćenje uvijek s novim harmonijama. Na pitanje svojih učenika — zašto baš u modernoj glazbi zahtijevam stare crkvene tonalitete ja sam im odgovorio: Čim veću zgradu želite podići, tim dublje temelje postavite.«¹

6. »Što je u stilu doba savršeno napisano, to ostaje vječno vrijedno« — napisao je jednom prilikom Krsto Odak.²

Danas je jasno da se s područja o kome smo govorili to nedvojbeno može primijeniti na TRI PSALMA, STAROSLAVENSKU MISU br. 1 te motet SVRŠI STOPI MOJE. Smatramo da bi izvodenje tih djela uvijek i svuda dostojno prezentiralo stvaralački domet njihova autora.

1. Usp. Odak, Krsto, Moderna harmonija, »Sv. Cecilija«, 1946, siječanj 1, str. 9.
2. Usp. Odak, Krsto, Modernizam u muzici, »Vijenac«, 2/1924, knj. III, br. 21, str. 634.

Cijenjenim pretplatnicima, suradnicima,
prijateljima i dobrotvorima »Sv. Cecilije«

SRETAN USKRS želi

UPRAVA I UREDNIŠTVO

KAZETE

Ivan Žan: Raspjevani psalmi

Cijena 10.000 din

Bibijana Čurlin: Molitva na hridi

Cijena 15.000 din

A. Klobučar: Pjesma stvorova

Cijena 10.000 din

Narudžba: Cirilometodska knjižara
41000 Zagreb, Kaptol 29

Popis crkvenih skladbi harmonizacija, transkripcija pojednostavnjenja i spisa s bibliografijom

Stanislav Prepek

A) SKLADBE

I. Starije (1916-1954)

1. Misa i Et incarnatus

Misa I. u čast sv. Roku, jednogl. s org. 1939/43.
Et incarnatus (4 skladbe), jednogl. s org. 1922/23.

2. Promjenljivi misni dijelovi prema starom obrascu

a) latinski (mješoviti zbor)

In Festo Omnium Sanctorum (4)* 1919.
In Festo Immaculatae Conceptionis BMV (4) 1919.

Dominica IV Adventus (4) 1919.
In Festo Sanctorum Inocentium (4) 1919.
In Nativitate et Circumcisione Domini (4) 1919/20.
Dominica II post Epiphaniam (4) 1920.
Dominica III, IV, V et VI post Epiphaniam (4) 1920.
Dominica in Septuagesima (1, 2, 3.)** 1920.
Dominica in Sexagesima (1.)*** 1921.
Dominica Resurrectionis (4) 1921/23.
Dominica XI post Pentecostes (4) 1921.
In Festo Assumptionis BMV (3.) 1922.
In Nativitate Domini. Ad primam missam in Nocte (1.) 1922.
Sabbato Quatuor Temp. Adventus (1, 2.) 1922.
Feria II Pentecostes (1, 3.) 1922.
In Ascensione Domini (3.) 1922.

b) staroslavenski

Prazdnik svetuju Kurila i Metoda (4)
(1, 2, 4. jednogl. s org. 3, četverogl. s org.) 1923.

c) hrvatski (jednoglasno s orguljama)

Sv. Alojzije (4) 1933.
Ukazanje Bezgrešno Začete Djevice (4) 1934.
Blagdan Našašća i Uzvišenja sv. Križa 1934.
1. V. Goller + S. Prepek
2. V. Goller
Vers. Allel. S. Prepek (3. V)
Vers. Allel. S. Prepek (14. IX)

* Svi promjenljivi dijelovi mise

** Prvi, drugi i treći promjenljivi dio mise

*** Prvi promjenljivi dio mise